

OBSAH

<i>Petr Pokorný – Petr Šída – Jan Novák – Jan Prostředník</i> , Neolitická těžba v Jizerských horách pohledem pylové a antrakologické analýzy – Neolithic quarrying in the Jizerské Mts. (Czech Republic) from the perspective of pollen and anthracological analyses	587–607
<i>Martin Ježek – Jan Zavřel</i> , Prubířské kameny mezi archeologickými nálezy – Touchstones among archaeological finds	608–628
<i>Petr Květina</i> , Archeologie smyšlené identity – The archaeology of fabricated identity	629–660
MATERIALIA	
<i>Radka Šumberová – Drahomíra Malyková – Jana Vepřeková – Monika Pecinová</i> , Sídelní aglomerace v prostoru dnešního Kolína. Záchranný výzkum v trase obchvatu města – Settlement agglomerations in today's Kolín area, Central Bohemia. Rescue excavations along the town by-pass road	661–679
<i>Michal Vitanovský – Dana Menoušková</i> , Kachlové formy z Prostějova – Kostelecké ulice. K technologickým a tvůrčím otázkám vzniku renesančních kachlových reliéfů – Stove tile moulds from Kostelecká St. in Prostějov (Central Moravia). On technological and creative issues relating to the rise of Renaissance stove tile reliefs	680–695
<i>Tobias Weger</i> , Bolko Freiherr von Richthofen a Helmut Preidel. Případová studie o roli archeologů v tzv. vyhnaneckých organizacích po roce 1945 – Bolko Freiherr von Richthofen and Helmut Preidel. Case study on the role of archaeologists in expellee organisations after 1945	696–711
DISKUSE	
<i>Jan Bouzek – Martin Gojda – Jan Klápště – Jiří Macháček – Zdeněk Měřínský – Vladimír Podborský – Pavel Vařeka</i> , Česká archeologie na rozcestí	712–714
<i>Jan Frolík – Luboš Jiráň – Martin Kuna – Jan Mařík</i> , Vzhůru do pootevřených dveří – ale co pak?	715–717
<i>Martin Tomášek</i> , K archeologickému rozcestí	718–719
AKTUALITY	
<i>R. Křivánek</i> , 8. mezinárodní konference Archaeological Prospection, Paris, 8.–12. 9. 2009	720–721
<i>Jan Kolář – František Trampota</i> , The seminar "Theory and method in archaeology of the Neolithic (7 th –3 rd millennium BC)" in hindsight	721–724
<i>David Vích</i> , Konference Detektory kovů v archeologii IV	724–725
<i>Marie Zápotocká</i> , Dvacet let činnosti Archeologické pracovní skupiny východní Bavorsko/západní a jižní Čechy/Horní Rakousko – Archäologische Arbeitsgemeinschaft Ostbayern/West- und Südböhmen/Oberösterreich	726–727
<i>Drahomíra Frolíková-Kaliszová</i> , Klášťov – hora čarodějů. Unikátní archeologické objevy z doby starých Slovanů	727–728

NOVÉ PUBLIKACE

<i>Alžběta Danielisová, Timothy A. Kohler – Sander E. van der Leeuw eds.: The Model-Based Archaeology of Socionatural Systems (Santa Fe, New Mexico 2007)</i>	729–731
<i>L. Košnar, Felix Jakobson: Die Brandgräberfelder von Daumen und Kellaren im Kreise Allenstein, Ostpr. Daumen und Kellaren – Tumiany i Kielary, Band 1 (Neumünster 2009)</i>	731–735
<i>L. Košnar, Volker Hilberg: Masurische Bügelfibeln. Studien zu den Fernbeziehungen der völkerwanderungszeitlichen Brandgräberfelder von Daumen und Kellaren. Daumen und Kellaren – Tumiany i Kielary, Band 2 (Neumünster 2009)</i>	735–737
<i>Natalie Venclová, G. Cooney – K. Becker – J. Coles – M. Ryan – S. Sievers eds.: Relics of Old Decency: archaeological studies in later prehistory. Festschrift for Barry Raftery (Dublin 2009)</i>	737–738
<i>Jan Kypta, Ondřej Jakubec ed.: Arcidiecézní muzeum na Olomouckém hradě. Příspěvky z mezinárodní konference (Olomouc 2010)</i>	738–740
<i>kv, Mario Küßner: Die späte Altsteinzeit im Einzugsgebiet der Saale. Untersuchungen an ausgewählten Fundstellen (Weimar 2009)</i>	740–742
<i>Jan Kypta, Julia Lippok: CORONA FUNEBRIS – Neuzeitliche Totenkronen als Gegenstand der archäologischen Forschung (Langenweissbach 2009)</i>	742
<i>Ladislav Holík, Gavin Lucas ed.: Hofstaðir. Excavations of a Viking Age Feasting Hall in North-Eastern Iceland (Reykjavík 2009)</i>	742–745
<i>Jan Kypta, Hans-Werner Peine – Julia Hallenkamp-Lumpe: Forschungen zu Haus Horst in Gelsenkirchen. Die mittelalterlichen und frühneuzeitlichen Öfen. Mit einem Beitrag von Bernd Thier (Mainz 2009)</i>	745
<i>mj, Vladislav Razím ed.: Přemyslovské Křivoklátsko. 900 let hradu Křivoklátku (Praha 2010)</i>	745–746
<i>Jan Kypta, Astrid Schmitt: Burg Tannenberg bei Seeheim-Jugenheim/Lkr. Darmstadt-Dieburg. Eine spätmittelalterliche Ganerbenburg im Licht der archäologischen Funde (Bonn 2008)</i>	746–747
<i>M. Dobeš, R. Schröter: Berichte zu Ufer- und Moorsiedlungen Südwestdeutschlands IV. Die Ausgrabungen des Urgeschichtlichen Forschungsinstituts der Universität Tübingen (UFI) in Aichbühl und Riedschachen (1919–1930). Mit Beiträgen von Michael Strobel (Stuttgart 2009)</i>	747–749
<i>Jiří Hošek, Věra Souchopová – Karel Stránský: Tajemství dávného železa. Archeometalurgie objektivem mikroskopu (Brno 2008)</i>	749
<i>kv, Isidro Toro Moyano – Henry de Lumley – Pascal Barrier – Deborah Barsky – Dominique Cauche – Vincenzo Celiberti – Sophie Grégoire – Frédéric Lebègue – Brahim Mestour – Marie-Hélène Moncel avec la collaboration de Dominique Cléré – Denis Daimat – Élisabeth Faumquemberque – Emmanuelle Fernandez – Charlotte Frégier – Françoise Hildisey – Marie-Hélène Licht – Bernard Magnaldi – Magali Montesinos – Dominique Monzo – Michèle Rey: Les industries lithiques archaïques de Barranco León et de Fuente Nueva 3, Orce, bassin de Quadix-Baza, Andalousie (Paris 2010)</i>	749–751
<i>Jan Kypta, Pavel Vařeka – Petr Rožmberský a kol.: Středověká krajina na střední Úslavě I (Plzeň 2009)</i>	751
<i>Jan Kypta, Wilhelm der Einäugige, Markgraf von Meissen (1346–1407). Tagungsband (Dresden 2009)</i>	751–752
OBSAH ARCHEOLOGICKÝCH ROZHLEDŮ LXII/2010	753–763

Neolitická těžba v Jizerských horách pohledem pylové a antrakologické analýzy

Neolithic quarrying in the Jizerské Mts. (Czech Republic)
from the perspective of pollen and anthracological analyses

Petr Pokorný – Petr Šída – Jan Novák – Jan Prostředník

Archeologické výzkumy mapující neolitickou těžbu metabazitů na úpatí Jizerských hor probíhají od r. 2002. K obrovskému množství úštěpů kamenné suroviny a polotovarů vyráběných nástrojů nově přibyl z výplní těžebních jam soubor zuhelnatělého dřeva, který poskytl základní představu o složení stromového patra vegetace a zároveň umožnil konzistentní radiokarbonové datování. Také jsme testovali možnosti pylové analýzy, jejíž výsledky mají potenciál posloužit jako biostratigrafické datovací vodítko a mohly by umožnit rekonstrukci charakteru přírodního prostředí v průběhu těžby a v době těsně následující po jejím ukončení. Oba druhy analýz dovoluují rekonstruovat dynamiku tvorby zánikových souvrství a ukazují, že neolitická těžba probíhala uprostřed převážně zalesněné krajiny.

neolit – těžební areály – metabazit typu Pojizeří – vývoj vegetace – krajina – paleoekologie

Archaeological investigations mapping the Neolithic quarrying of metabasites at the foothills of the Jizerské Mts. has been conducted since 2002. The enormous amount of flakes of stone raw materials and semi-finished manufactured tools has been supplemented by an assemblage of wood charcoal from the fill of quarrying pits; this new assemblage has provided a basic impression of the composition of arboreal vegetation and has enabled consistent radiocarbon dating. In addition, we also tested the possibilities of pollen analysis, the results of which have the potential to serve as a biostratigraphic dating guideline, possibly enabling a reconstruction of the character of the natural environment at the time the quarrying was conducted and shortly thereafter. Both conducted analyses permit a reconstruction of the creation dynamic of defunct layers; in the case of the Neolithic period they also show that the quarrying was conducted in a primarily wooded landscape.

Neolithic – quarrying grounds – Pojizeří (Jizera River valley) type metabasites – vegetation development – landscape – palaeoecology

JAN NOVÁK, Laboratoř archeobotaniky a paleoekologie, Přírodovědecká fakulta JU, Branišovská 31, CZ-370 05 České Budějovice; prourou@gmail.com

PETR POKORNÝ, Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i., Letenská 4, CZ-118 01 Praha 1; Centrum pro teoretická studia UK a AV ČR, Jilská 1, CZ-110 00 Praha 1; pokorny@arup.cas.cz

JAN PROSTŘEDNÍK, Muzeum Českého ráje v Turnově, příspěvková organizace, Skálova 71, CZ-511 01 Turnov; prostrednik@muzeum-turnov.cz

PETR ŠÍDA, Katedra archeologie Západočeské univerzity v Plzni, Sedláčkova 15, CZ-30614, Plzeň
petsida@seznam.cz

Prubířské kameny mezi archeologickými nálezy

Touchstones among archaeological finds

Martin Ježek – Jan Zavřel

Nově identifikovaná kategorie středověkých artefaktů z českých archeologických fondů představuje jeden z atributů zacházení s drahými kovy. Šest dosud evidovaných předmětů datovatelných do raného středověku pochází z různých kontextů sociálních (hrad, sídelní aglomerace, ves) i archeologických (hrob, sídlištní objekt, hradiště). Autoři zdůrazňují nezbytnost potvrzení přítomnosti stop zkoušeného kovu chemickými mikroanalýzami, a to nejen pro interpretaci artefaktu, ale i pro poznání prostředí, které manipulovalo s drahými kovy i s podvrhy, a v neposlední řadě pro upřesnění názorů na dovednosti středověkých metalurgů.

prubířský kámen – drahý kov – RTG mikroanalýza – elektronová mikroskopie – Čechy – středověk – raný novověk

A newly identified category of medieval artefacts from Czech archaeological inventories represents one indicator of the manner in which precious metals were handled: six objects date from various social (castle, settlement agglomeration, village) and archaeological (grave, settlement feature, hillfort) early medieval contexts. The authors emphasize the necessity of confirming the presence of traces from the tested metal by chemical microanalysis, not only for interpreting the artefacts themselves, but also for understanding the environment in which both precious and spurious metals were handled.

touchstone – precious metal – X-ray microanalysis – electron microscopy – Bohemia – Middle Ages – Early Modern period

MARTIN JEŽEK, Archeologický ústav AV ČR, v.v.i., Letenská 4, CZ-118 01 Praha; jezek@arup.cas.cz
JAN ZAVŘEL, M. J. Lermontova 11, CZ-160 00 Praha; zavreljan@centrum.cz

Archeologie smyšlené identity

The archaeology of fabricated identity

Petr Květina

Cílem práce je prostudovat vztah kultury, archeologické kultury a sociální identity (ethnicity). Tyto jednotlivé klíčové pojmy prodělaly v průběhu vývoje archeologických i antropologických teorií bouřlivý vývoj, což však ne všichni současní badatelé reflektují. Proto je zde podán stručný přehled historie vzniku a obsahu antropologické a archeologické kultury a ethnicity. Prostor je také věnován etnoarcheologickému přínosu při studiu stylu hmotné kultury. Závěrem je, že archeologická kultura nepředstavuje odraz sociální identity a ethnicity minulých populací, a že pojetí archeologických kultur jako interpretačních jednotek původních společností je třeba revidovat.

kultura – archeologická kultura – sociální identita – etnicita – etnoarcheologie

The aim of the work is to study the relationship between culture, archaeological culture and social identity (ethnicity). These individual key terms have a stormy history in the development of archaeological and anthropological theory, a fact that is not reflected by all contemporary researchers. For this reason, the essay includes a brief overview of the history of the emergence and content of anthropological and archaeological culture and ethnicity. Attention is likewise paid to the ethnoarchaeological contribution in studying the style of material culture. The conclusion reached by the author is that archaeological culture does not reflect the social identity and ethnicity of past populations and that the concept of archaeological cultures as interpretive units of original societies needs to be revised.

culture – archaeological culture – social identity – ethnicity – ethnoarchaeology

PETR KVĚTINA, Archeologický ústav AV ČR, v.v.i., Letenská 4, CZ-118 01 Praha; kvetina@arup.cas.cz

Sídelní aglomerace v prostoru dnešního Kolína Záchranný výzkum v trase obchvatu města

Radka Šumberová – Drahomíra Malyková –
Jana Vepřeková – Monika Pecinová

Cílem příspěvku je referovat o výsledcích záchranného výzkumu v trase silničního obchvatu Kolína v letech 2008–2009. V předstihu bylo prozkoumáno několik desítek sídlišť a pohřebišť z pravěku a raného středověku, která dokládají téměř kontinuální využívání zdejší krajiny. Nejvýraznějším výsledkem je zachycení čtyř neolitických rondelů. Zpracování si vyžádá dlouhá léta, již nyní ale lze konstatovat, že v některých obdobích, zejména v neolitu a eneolitu a v době železné, plnilo dotyčné území centrální funkci se stabilním využíváním některých poloh.

střední Čechy – pravěk – neolit – raný středověk – rondel – pohřebiště – Kolín

Settlement agglomerations in today's Kolín area, Central Bohemia. Rescue excavations along the town by-pass road. The aim of the work is to report on the results of rescue excavations that took place along Kolín's by-pass road between 2008 and 2009. Several dozens of prehistoric and early medieval settlements and burial sites were examined in advance; these demonstrate evidence of the almost continuous utilisation of this landscape. The most striking result is the capturing of four Neolithic rondels. The processing work will require many years, but already now it can be said that in some periods, particularly the Neolithic and Eneolithic and in the Iron Age, the said territory played a central role with the steady utilisation of some locations.

Central Bohemia – prehistory – Neolithic – Early Middle Ages – rondel – burial ground – Kolín

DRAHOMÍRA MALYKOVÁ, Archeologický ústav AV ČR, Praha, v.v.i., Letenská 4, CZ-11801 Praha 1
malykova@arup.cas.cz

MONIKA PECINOVSKÁ, Archeologický ústav AV ČR, Praha, v.v.i., Letenská 4, CZ-11801 Praha 1
pecinowska@arup.cas.cz

RADKA ŠUMBEROVÁ, Archeologický ústav AV ČR, Praha, v.v.i., pracoviště Kutná Hora, Hloušecká 609,
CZ-284 01 Kutná Hora; sumberova@arup.cas.cz

JANA VEPŘEKOVÁ, Archeologický ústav AV ČR, Praha, v.v.i., Letenská 4, CZ-11801 Praha 1
jankovitz@seznam.cz

Kachlové formy z Prostějova – Kostecké ulice K technologickým a tvůrčím otázkám vzniku renesančních kachlových reliéfů

Michal Vitanovský – Dana Menoušková

Článek seznamuje s kolekcí forem z Prostějova – Kostecké ulice. Exempláře jsou významné velmi dobrým stavem dochování, některými unikátně zachovanými stopami výrobně-technologického rázu, ikonografií a v neposlední řadě i různou mírou tvůrčí invence autora. Vedle výtvarně suverénně provedeného, nadstandardně kvalitního portrétního poprsí tvoří kolekci zlidovělý motiv jezdce na koni, k němuž je znám analogický kachel. Třetí exemplář představuje nenáročnou vegetabilní variaci. Výrobně-technologické aspekty a formální podoba naznačují původ všech těchto forem v jedné dílně. Datování exemplářů je možné klást do počátku 2. pol. 16. století.

raný novověk – kachle – kachlové formy – technologie výroby – Prostějov – Morava

Stove tile moulds from Kostecká St. in Prostějov (Central Moravia). On technological and creative issues relating to the rise of Renaissance stove tile reliefs. The article covers the collection of moulds from Kostecká St. in the city of Prostějov, Central Moravia. The specimens are important in terms of their very good state of preservation, some uniquely preserved traces of manufacturing and technological elements, their iconography and, last but not least, in terms of the ingenuity of the creator of the specimens. Over and above the masterful work and top quality of a portrait bust, the collection comprises a folk-like motif of a rider on a horse, an analogy of which is known from a stove tile. The third specimen features a simple plant variation. Their manufacturing and technological aspects, and formal appearance indicate that all these moulds come from one workshop. Dating of these specimens indicate an origin in the second half of the 16th century.

Early Modern period – stove tiles – stove tile moulds – manufacturing technology – Prostějov – Moravia

DANA MENOŠKOVÁ, Slováké muzeum Uherské Hradiště, p.o., Smetanovy sady 179, CZ-686 00 Uherské Hradiště; dana.menouskova@slovackemuzeum.cz

MICHAL VITANOVSKÝ, Krolmusova 521/4, CZ-163 00 Praha 6 – Řepy; michal@michal-vitanovsky.cz

Bolko Freiherr von Richthofen a Helmut Preidel
Případová studie o roli archeologů
v tzv. vyhnaneckých organizacích po roce 1945

Tobias Weger

Příspěvek přináší komparaci životních osudů a osobnostního vývoje dvou archeologů německého původu, Bolko von Richthofena a Helmuta Preidela. Cílem tohoto srovnání má být zodpovězení otázky před- a po-válečné kontinuity nacionálních mýtů, stereotypů a schémat v uvažování německých vědců, kteří působili v tzv. německých východních územích a kteří se po roce 1945 angažovali v tzv. vyhnaneckých organizacích.

archeologie – Slezsko – Čechy – Německo – Bolko von Richthofen – Helmut Preidel – Svaz vyhnanců – nacismus – landsmanšafty

Bolko Freiherr von Richthofen and Helmut Preidel. Case study on the role of archaeologists in expellee organisations after 1945. *The article presents a comparison of the fates and personality developments of two archaeologists of German origin: Bolko von Richthofen and Helmut Preidel. The aim of this comparison is to address the issues of the pre-war and post-war continuity of national myths, stereotypes and schemes in the reflections of German scientists who were active in the so-called eastern German territories and who became involved in expellee organisations after their forced resettlement in the Federal Republic of Germany.*

archaeology – Silesia – Bohemia – Germany – Bolko von Richthofen – Helmut Preidel – Federation of Expellees – Nazism – homeland organizations

TOBIAS WEGER, Bundesinstitut für Kultur und Geschichte der Deutschen im östlichen Europa,
Johann-Justus-Weg 147a, D-26127 Oldenburg; tobias.weger@bkge.uni-oldenburg.de

Česká archeologie na rozcestí

Jan Bouzek – Martin Gojda – Jan Klápště – Jiří Macháček –
Zdeněk Měřínský – Vladimír Podborský – Pavel Vařeka

Vzhůru do pootevřených dveří – ale co pak?

Jan Frolík – Luboš Jiráň – Martin Kuna – Jan Mařík

K archeologickému rozcestí

Martin Tomášek

V době příprav nové legislativy upravující podmínky pro působení archeologie otevírají následující texty diskusi o provádění terénních výzkumů v České republice. Východí text kritizuje praxi, kdy si tzv. oprávněné organizace zaměstnávající profesionální archeology najímají na výkopové a dokumentační práce komerční organizace, tzv. servisní firmy, které vyplácejí z finančních prostředků poskytnutých zpravidla investorem na úhradu nákladů na výzkum. Pokud archeologie rezignuje na neustálé řízení postupu terénního výzkumu, přestává být poznávacím oborem, popsaná praxe navíc může být v rozporu s principem financování archeologických výzkumů vycházejícím z nonprofiterního pojetí realizace odborné činnosti ve veřejném zájmu. Oponenti poukazují na to, že nejde o problém servisních organizací, ale o otázku jejich korektního či nekorektního využití. Nutnost jejich zapojení do terénního výzkumu zdůvodňují mj. omezenými kapacitami profesních archeologů a podmínkami rozsáhlých a striktně termínovaných záchranných prací; archeolog – vedoucí výzkumu je plně odpovědný za úroveň řešení odborných otázek i využití vynaložených prostředků. Nalézt průnik obou pohledů nebude snadné, avšak archeologie musí v každém případě eliminovat společenská rizika spojená s těmito problémy.

archeologie – terénní výzkum – legislativa – Česká republika

The conducting of terrain excavations in the Czech Republic is the topic of the ensuing discussion at a time when new legislation is being prepared on the conditions for archaeological operations. The starting text involves a critique on the practice of licensed organisations, which employ professional archaeologists, hiring commercial organisations, i.e. so-called “service companies”, to perform digging and recording work, and who pay these “service companies” from funds provided by investors to cover excavation costs. If archaeology resigns to the continuous management of terrain excavation procedures, it will stop being an epistemic field. The described practice can furthermore be in conflict with the principle of financing archaeological excavations stemming from the non-profit conception of the execution of professional activities in the interest of the public. Objectors see it as not being a problem of service companies, but a question of the correct or incorrect utilisation of these companies. These organisations state one of the reasons for using these service companies in terrain work as being the limited capacity of professional archaeologists and the conditions surrounding extensive rescue excavation work and its strict deadlines; the archaeologist – the head of the excavation is fully responsible for the standard of resolving specialised issues and the utilisation of expended resources. Finding a meeting point between these two views will not be easy, however archaeology must in all cases eliminate the social risks linked with these problems.

archaeology – excavation – legislation – Czech Republic

JAN BOUZEK, Ústav pro klasickou archeologii, Filozofická fakulta UK, nám. Jana Palacha 2, CZ-116 38 Praha 1
jan_bouzek@yahoo.com

MARTIN GOJDA, Katedra archeologie, Fakulta filozofická ZČU, Sedláčkova 15, CZ-306 14 Plzeň; gojda@kar.zcu.cz

JAN KLÁPŠTĚ, Ústav pro pravěk a ranou dobu dějinnou, Filozofická fakulta UK, nám. Jana Palacha 2,
CZ-116 38 Praha 1; klapste@arup.cas.cz

JIŘÍ MACHÁČEK, Ústav archeologie a muzeologie, Filozofická fakulta MU, Arne Nováka 1, CZ-602 00 Brno
machacek@phil.muni.cz

ZDENĚK MĚŘÍNSKÝ, Ústav archeologie a muzeologie, Filozofická fakulta MU, Arne Nováka 1, CZ-602 00 Brno
merinsky@phil.muni.cz

VLADIMÍR POODBORSKÝ, Ústav archeologie a muzeologie, Filozofická fakulta MU, Arne Nováka 1,
CZ-602 00 Brno; podbor@phil.muni.cz

PAVEL VAŘEKA, Katedra archeologie, Fakulta filozofická ZČU, Sedláčkova 15, CZ-306 14 Plzeň; vareka@kar.zcu.cz

JAN FROLÍK, Archeologický ústav AV ČR, v.v.i, Letenská 4, CZ-118 01 Praha 1; frolik@arup.cas.cz

LUBOŠ JIRÁŇ, Archeologický ústav AV ČR, v.v.i, Letenská 4, CZ-118 01 Praha 1; jiran@arup.cas.cz

MARTIN KUNA, Archeologický ústav AV ČR, v.v.i, Letenská 4, CZ-118 01 Praha 1; kuna@arup.cas.cz

JAN MARÍK, Archeologický ústav AV ČR, v.v.i, Letenská 4, CZ-118 01 Praha 1; marik@arup.cas.cz

MARTIN TOMÁŠEK, Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, Valdštejnské náměstí 3, CZ-118 01
Praha 1; tomasek@up.npu.cz